

Bojana R. Crnogorac Stanišljević,
Doktorske studije Metodike nastave,
Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu

UDC: 371.3::811.111:373.3/4
doi: 10.19090/ps.2019.2.186-198
Primljen: 14. 10. 2019.
Prihvaćen: 2. 12. 2019.
STRUČNI NAUČNI RAD

UPOTREBA KOMPENZATORNIH STRATEGIJA ZA UČENJE U NASTAVI ENGLESKOG JEZIKA NA NIVOU OSNOVNE ŠKOLE

Apstrakt

Kompensatorne strategije pripadaju grupi strategija za učenje koje učenicima pomažu da prevaziđu ograničenja sa kojima se susreću prilikom učenja stranog jezika. Stoga, cilj ovog kvantitativnog istraživanja jeste da se utvrdi u kojoj meri učenici šestog, sedmog i osmog razreda osnovne škole koriste kompensatorne strategije za učenje engleskog jezika kao stranog. Istraživanje je sprovedeno početkom drugog polugodišta školske 2016/2017. godine na uzorku od 90 učenika šestog, sedmog i osmog razreda osnovne škole „Dositej Obradović“ iz Opova. Za prikupljanje podataka korišćen je standardizovani upitnik Inventar strategija za učenje jezika (ISUJ, engl. Strategy Inventory for Language Learning (SILL)) autorke Rebeke Oksford (Oxford, 1990). Podaci istraživanja analizirani su kvantitativnom metodom. Dobijeni rezultati istraživanja pokazuju da učenici šestog, sedmog i osmog razreda osnovne škole koriste kompensatorne strategije sa prosečnom vrednošću 2.77, što predstavlja srednju učestalost upotrebe. Ovaj rad ukazuje na važnost upotrebe kompensatornih strategija u nastavi engleskog jezika na nivou osnovne škole. Pedagoške implikacije ovog rada odnosile bi se na obuku učenika kompensatornim strategijama kako bi postigli opšti cilj nastave engleskog jezika, a to je postizanje komunikativne kompetencije.

Cljučne reči: kompensatorne strategije, engleski jezik, osnovna škola

Uvod

Razvijanje odnosa prema učenju stranog jezika i stvaranju dobrih navika počinje u osnovnoj školi. Tako je od presudnog značaja da se učenici osnovne škole upoznaju

sa strategijama za učenje koje im, posmatrano dugoročno, mogu olakšati učenje stranog jezika, odnosno pomoću kojih će naučiti kako da uče. Nakon višedecenijskog proučavanja strategija za učenje, one se smatraju činiocima koji mogu da doprinesu glavnom cilju učenja stranog jezika: razvijanju komunikativne kompetencije. Jedna vrsta strategija za učenje jezika su i kompenzatorne strategije koje učeniku pomažu da se snađe u situaciji kada naiđe na poteškoću zbog nedostatka znanja na ciljnom jeziku.

Strategije za učenje jezika.

Strategije za učenje imaju svoje teorijsko uporište u kognitivnoj teoriji učenja, koja je i doprinela njihovoj popularizaciji kao važnih faktora u učenju stranog jezika. Postoji nekoliko definicija ovog pojma (O'Malley & Chamot, 1990; Oxford, 1990; Oxford, Lavine & Crookall, 1989; Rigney, 1978; Rubin, 1975; Tarone, 1981; Weinstein & Mayer, 1983; Wenden & Rubin, 1987; 1990; Williams & Burden, 1997). Posmatrano sa stanovišta kognitivne teorije obrade informacija, strategije za učenje su „posebne misli ili ponašanja koja pojedinci koriste kako bi pomoću njih razumeli, naučili ili zapamtili nove informacije“ (O'Malley & Chamot, 1990: 1). Kao složene kognitivne veštine one mogu da pređu u proceduralno znanje pomoću vežbe i pređu kroz tri faze učenja: kognitivnu, asocijativnu i autonomnu (O'Malley & Chamot, 1990). Iz ovoga sledi da učenik može svesno da koristi strategije u početnim fazama učenja, a kasnije, kada pređu u autonomnu fazu, da ih automatski primenjuje.

Isto tako, postoji nekoliko klasifikacija strategija za učenje stranog jezika (O'Malley et al., 1985; Oxford, 1990; Stern, 1992; Wenden & Rubin, 1987, itd.). Najsystematičniju i najuticajniju taksonomiju strategija koja se najčešće koristi daje Oksford (Oxford, 1990) koja strategije deli na šest kategorija: strategije pamćenja, kognitivne strategije, kompenzatorne strategije, metakognitivne strategije, afektivne strategije i društvene strategije. Pomenute kategorije grupisane su u dve velike, opštije grupe: direktne (engl. *direct*) i indirektne (engl. *indirect*). Sama autorka kaže da je njena taksonomija nesavršena u svom obliku, ali i to da je ona sveobuhvatna za razumevanje strategija (Oxford, 1990), o čemu svedoči i činjenica da je njen upitnik *Inventar strategija za učenje jezika* najučestalije korišćen instrument za procenu primene strategija za učenje jezika.

Više faktora utiče na izbor strategija za učenje i na njihovu učestalost primene: starosna dob, pol, nacionalnost, opšti stil učenja, nivo znanja jezika, nivo motivacije, prethodno iskustvo, uverenja o učenju jezika, jezik koji se uči, konkretan zadatak, očekivanja nastavnika i dr.

Kompenzatorne strategije.

Kompenzatorne strategije (engl. *compensation strategies*), prema najsvobuhvatnijoj taksonomiji koju daje Oksford (Oxford, 1990), pripadaju jednoj grupi direktnih strategija koje pomažu učenicima da prevaziđu ograničenja sa kojima se susreću prilikom učenja stranog jezika. Ovo su strategije pomoću kojih učenici nadoknađuju nedo-

statak jezičkog znanja iz gramatike i vokabulara. Postoje dve podgrupe kompenzatornih strategija. Prva je inteligentno pogađanje (eng. *guessing intelligently*), koje se odnosi na veštine slušanja i čitanja i uključuje upotrebu jezičkih signala i indikatora (sufiksi, prefiksi, red reči, internacionalizmi, itd.) i ostalih signala i indikatora (znanje o svetu, poznavanje konteksta, itd.). Druga podgrupa je prevazilaženje ograničenja u govoru i pisanju (eng. *overcoming limitations in speaking and writing*), koje se odnosi na veštine govora i pisanja i uključuje: prebacivanje na maternji jezik, traženje pomoći, upotreba mimike ili gestikulacije, delimično ili potpuno izbegavanje komuniciranja, izbor teme, prilagođavanje ili izmena poruke, tvorba reči i upotreba parafraze ili sinonima.

Prema Oksford (Oxford, 1990), kompenzatorne strategije spadaju u direktne strategije jer iziskuju mentalnu obradu stranog jezika, odnosno ciljni jezik je direktno uključen u njihovu upotrebu. Međutim, pojedini autori navode da u pomenutoj taksonomiji postoji nejasna razlika između strategija za učenje i strategija za upotrebu jezika, pri čemu se kompenzatorne strategije svrstavaju u direktne strategije, kao i to da one nisu u vezi sa učenjem jezika, nego sa upotrebom jezika (Dörnyei, 2005). Oksford (Oxford, 1990) navodi da pojedini istraživači obično obraćaju pažnju na kompenzatorne strategije za govornu produkciju. Neke kompenzatorne strategije se koriste u govoru, ali ostale kompenzatorne strategije se primenjuju i u drugim jezičkim veštinama. Prema tome, ova autorka smatra da istraživači u veoma uskom smislu koriste termin komunikacijske strategije kojima označavaju strategije pomoću kojih se nadoknađuje nedostatak znanja samo tokom govorne produkcije, što implicira da se komunikacija ne događa kada učenik koristi ostale tri veštine. Dalje, Oksford (Oxford, 1990) osporava izjavu nekih autora da komunikacijske strategije ne mogu da budu strategije za učenje jer cilj nije učenje nego komunikacija. Ovi autori ne uzimaju u obzir to da često nije moguće odrediti da li učenik namerava da koristi strategiju da komunicira ili da uči. Upravo zbog svega navedenog, ova autorka nudi naziv kompenzatorne strategije, strategije koje se odnose na sve četiri jezičke veštine i koje pripadaju strategijama za učenje. U ovom radu će se koristiti taksonomija koju daje Oksford (Oxford, 1990) upravo zbog primene na sve četiri jezičke veštine, bez ograničavanja na govornu produkciju.

Pregled rezultata dosadašnjih istraživanja

Kompenzatorne strategije se u najvećoj meri proučavaju u istraživanjima koja se bave utvrđivanjem repertoara svih strategija za učenje jezika na raznim nivoima obrazovanja, u raznim kulturama i u odnosu na različite faktore, kao što je starosna dob, pol učenika, nivo znanja, motivacija, stil učenja i dr. U studijama u kojima su učestvovali tajvanski studenti (Chang 2010; Liu & Chang 2013; Wu 2008; Yang 1993, prema: Bedell & Oxford 1996) najviše od svih strategija se koriste kompenzatorne strategije. U istraživanju koje je obuhvatalo studente na višem i nižem nivou učenja engleskog jezika postoji razlika u učestalosti upotrebe. Naime, kod naprednih studenata zabeležena je visoka učestalost upotrebe ovih strategija, dok manje napredni pokazuju srednju učestalost (Wu, 2008). Visoka učestalost upotrebe zabeležena je i kod studenata stranih jezika,

naročito studenata engleskog jezika (Chang, 2010). Isto tako je kod tajvanske dece koja uče engleski jezik ustanovljeno da kompenzatorne strategije spadaju u prve dve najčešće korišćene strategije (Lan & Oxford, 2003, prema: Lee & Oxford, 2008). Postoji i nekoliko istraživanja u kojima su učestvovali korejski učenici i studenti koji uče engleski jezik kao strani (Kim, 1995; Lee & Oxford, 2008; Magno, 2010). Magno (2010) u svom istraživanju o uticaju strategija za učenje i godina učenja engleskog jezika zaključuje da kompenzatorne strategije i godine formalnog učenja engleskog jezika znatno predviđaju sposobnost ovladavanja njime. Ovaj autor smatra da je razlog za to u potrebi učenika da reše raznovrsne komunikacijske situacije i interakciju sa svojim drugovima iz razreda i nastavnicima na času. U studiji o uticaju pola i konteksta učenja na izbor strategija učenja kod odraslih korejskih učenika koji uče engleski jezik u Sjedinjenim Američkim Državama, Kim (1995) dolazi do podataka da se kompenzatorne strategije koriste u velikoj meri, da ih pripadnici muškog pola koriste više od pripadnica ženskog pola, kao i to da ih više koriste ispitanici koji pohađaju univerzitet nego ispitanici koji ga uče u programima zajednice. Pol kao varijabla se pojavljuje u nekolicini studija u kojima se dolazi do zaključka da među studentima univerziteta i odraslim učenicima jezika pripadnice ženskog pola više koriste kompenzatorne strategije nego pripadnici muškog pola (Ehrman & Oxford, 1987, 1988; Nyikos, 1990a; Oxford 1993a, 1993b, 1994a, prema: Baily, 1996). Li i Oksford (Lee & Oxford, 2008) se bave upotrebom strategija kod korejskih učenika engleskog jezika na nekoliko nivoa obrazovanja i dolaze do zaključka da se najviše koriste kompenzatorne strategije sa srednjom učestalošću upotrebe i da su učenici najviše svesni ovih strategija. Isto tako, najčešća upotreba kompenzatornih strategija, ali ovde sa visokom učestalošću upotrebe zabeležena je kod kineskih studenata u institucijama sekundarnog i tercijarnog nivoa obrazovanja (Bedell, 1993, prema: Bedell & Oxford, 1996). Tako, na osnovu analize mnogobrojnih istraživanja koja su obuhvatala razne kulture, primećuje se da je velika upotreba kompenzatornih strategija možda tipična za azijske studente (Bedell & Oxford, 1996).

Studije koje se bave isključivo kompenzatornim strategijama su malobrojne (Baily, 1996; Cabrejas-Peñuelas, 2012; Fazeli, 2012; Margolis, 2001; Sahib, 2016; Taheri & Davoudi, 2016; Tajeddin & Alemi, 2010; Vethamani, Manaf, Akbari, 2010). U istraživanju koje je obuhvatalo napredne i manje napredne učenike engleskog jezika kao stranog, najviše se koristi kompenzatorna strategija inteligentno pogađanje sa visokom učestalošću upotrebe, a najmanje korišćena strategija sa srednjom učestalošću upotrebe je prebacivanje na maternji jezik (Tajeddin & Alemi, 2010). Margolis (2001) sprovodi istraživanje o kompenzatornim strategijama koje koriste korejski studenti od početnog do nižeg naprednog nivoa znanja engleskog jezika prilikom nadoknađivanja znanja koje nedostaje u govoru i slušanju prilikom usmenog ispita, analizirajući varijable kao što su broj poena na testu, pol i starosna dob. Najčešće korišćenja strategija je traženje pomoći. Rezultati istraživanja sprovedenog na španskom univerzitetu pokazuju da je razlika između naprednog i manje naprednog učenika engleskog jezika u tome što se, iako koriste veoma slične strategije da nadoknade svoje znanje, često razlikuje način na koji ih primenjuju prilikom pisanja eseja (Cabrejas-Peñuelas, 2012). Baveći se uticajem osobina

ličnosti na izbor kompenzatornih strategija, Fazeli (Fazeli, 2012) zaključuje da, iako crte ličnosti nisu faktor koji bitno utiče na izbor i upotrebu kompenzatornih strategija, postoji značajan odnos između savesnosti i otvorenosti za iskustva i upotrebe kompenzatornih strategija kod studenata. Istraživanje koje je obuhvatalo učenike na početnom nivou učenja engleskog jezika u Iranu pokazuje da oni koriste razne vrste kompenzatornih strategija kako bi preneli poruku prilikom govorne produkcije (Karbalaei & Taji, 2014). Zarei i Elekaei (Zarei & Elekaei, 2013) istražuju uticaj stava na izbor kompenzatornih i metakognitivnih strategija, sa zaključkom da stav iranskih studenata koji uče engleski jezik kao strani u znatnoj meri utiče na izbor kompenzatornih strategija.

U regionu se takođe proučava zastupljenost strategija za učenje jezika među kojima se nalaze kompenzatorne strategije. Proučavajući upotrebu strategija kod učenika na sva tri nivoa obrazovanja (osnovna škola, srednja škola, visoka škola) u Hrvatskoj, Kostić-Bobanović i Ambrosi-Randić (2008) dolaze do podataka da jedina grupa strategija koju učenici primenjuju bez obzira na nivo obrazovanja jesu kompenzatorne strategije. Rogulj (2016) sprovodi istraživanje na medicinskom fakultetu u Hrvatskoj i zaključuje da se najviše koriste kompenzatorne strategije, na nivou visoke učestalosti. Najviše se koristila kompenzatorna strategija upotrebe sinonima. Sladoje-Bošnjak, Vujević i Babić (2016) bave se međusobnom povezanošću različitih strategija učenja engleskog jezika kod studenata engleskog jezika i književnosti na Univerzitetu u istočnom Sarajevu i pronalaze, između ostalog, da kompenzatorne strategije pokazuju povezanost sa kognitivnim i memorijskim strategijama.

U našoj zemlji se sprovodi sve više istraživanja o strategijama za učenje jezika primenjenih na jezičke veštine, posebno na visokoškolskom nivou. Ćirković-Miladinović (2012) proučava afektivne strategije i u svom radu dolazi do podataka da kompenzatorne strategije spadaju u grupu srednje frekventnosti kod studenata pedagoškog i učiteljskog fakulteta. Kod Radić-Bojanić (2013) u proučavanju strategija metaforičkog vokabulara nailazimo i na kompenzatorne strategije (upotreba jezičkih i vanjezičkih signala). Pilipović i Glušac (2015) se bave uzrastom kao faktorom u izboru strategija učenja engleskog u osnovnoj školi. Podaci ove studije pokazuju srednju učestalost upotrebe kompenzatornih strategija kod učenika četvrtog i osmog razreda. Kod učenika osmog razreda primećena je visoka učestalost upotrebe sinonima. Provera nakon dve godine pokazuje da su kompenzatorne strategije kod nekadašnjih učenika četvrtog, sada učenika šestog razreda, postale vremenom zastupljenije od afektivnih (Pilipović i Glušac, 2017). Pomenuto istraživanje se bavi i poređenjem učestalosti upotrebe strategija za učenje kod učenika osnovne škole, učenika srednje škole i studenata engleskog jezika. Sve grupe ispitanika pokazuju srednju učestalost upotrebe kompenzatornih strategija. Istraživanje koje se bavi isključivo upotrebom kompenzatornih strategija na nivou osnovne škole primenjenih u razvijanju jezičke veštine slušanja nalazimo u kvalitativnom istraživanju kod Crnogorac-Stanišljević (2018). Rezultati ovog istraživanja pokazuju da učenici osmog razreda sa naprednim znanjem engleskog jezika koriste kompenzatorne strategije, ali nisu svesni kako im one mogu pomoći. Najčešće upotrebljavana kompenzatorna strategija je upotreba vanjezičkih signala i indikatora.

U našoj zemlji nema obimnijih studija koje razmatraju isključivo kompenzatorne strategije i otuda se javila i potreba za istraživanjem na tu temu.

Metod

Predmet ovog istraživanja jeste upotreba kompenzatornih strategija za učenje engleskog jezika kao stranog kod učenika šestog, sedmog i osmog razreda osnovne škole.

U skladu sa predmetom istraživanja, utvrđeni su ciljevi i zadaci istraživanja. Cilj ovog istraživanja jeste da utvrdi u kojoj meri učenici šestog, sedmog i osmog razreda osnovne škole koriste kompenzatorne strategije za učenje engleskog jezika kao stranog.

Posebni zadaci istraživanja odnose se na utvrđivanje učestalosti upotrebe svih vrsta strategija i učestalosti upotrebe šest kompenzatornih strategija.

Opšta hipoteza u istraživanju bila je da učenici šestog, sedmog i osmog razreda osnovne škole ne koriste kompenzatorne strategije za učenje engleskog jezika stranog u velikoj meri. Posebna hipoteza bila je da se kompenzatorne strategije najmanje koriste.

U radu je primenjena deskriptivna metoda, a u cilju dobijanja podataka kao instrument korišćen je anketni upitnik. Naime, ispitanici su popunili anketni upitnik koji je osmislila Oksford (Oxford, 1990) pod nazivom *Inventar strategija za učenje jezika* (ISUJ, engl. *Strategy Inventory for Language Learning* (SILL)), koji spada u najčešće korišćene instrumente za procenu primene strategija učenja jezika. Brojna istraživanja širom sveta potvrdila su pouzdanost i valjanost ovog instrumenta. Ovaj upitnik se sastoji iz šest segmenata (A-F) u kojima se nalazi 50 pitanja koja se odnose na šest grupa strategija za učenje stranog jezika (strategije pamćenja, kognitivne, metakognitivne, kompenzatorne, afektivne i društvene strategije učenja). Upitnik je u formi Likertove skale procene, zatvorenog je tipa i nudi višestruke odgovore. Uzimajući u obzir nivo znanja učenika, upitnik je preveden na srpski jezik, odnosno na maternji jezik ispitanika. Pre početka popunjavanja upitnika, učenicima je detaljno objašnjen cilj ovog istraživanja kako bi bez treme i iskreno popunili upitnik. Popunjavanje upitnika trajalo je u proseku 30 minuta i obavljano je na računarima u školskom kabinetu za informatiku uz prisustvo autorke. Podaci dobijeni primenom upitnika analizirani su kvantitativnim postupkom.

Autorka se odlučila za prigodni uzorak, odnosno za ispitivanje dostupnih pojedinaca. U celokupnom istraživanju učestvovalo je devedeset ispitanika (90), učenika iz šest odeljenja šestog, sedmog i osmog razreda osnovne škole „Dositej Obradović“ Opovo¹. Istraživanje je sprovedeno početkom drugog polugodišta školske 2016/2017. godine i započeto je tako što su učenici šestog, sedmog i osmog razreda osnovne škole „Dositej Obradović“ Opovo prvo popunili inicijalni upitnik. Cilj ovog upitnika bio je da od ispitanika prikupi opšte podatke (starost, razred i odeljenje, pol, broj godina učenja engleskog jezika, ocenu iz engleskog jezika iz prethodne školske godine).

¹ Osnovna škola „Dositej Obradović“ Opovo sastoji se od matične škole u Opovu i izdvojenih odeljenja u Barandi, Sakulama i Sefkerinu.

U Tabeli 1 prikazana je struktura ispitanika prema starosti, godinama učenja engleskog jezika i oceni iz engleskog jezika iz prethodne školske godine.

Tabela 1

Minimalne i maksimalne vrednosti, aritmetičke sredine i standardne varijacije za varijable: starost, godine učenja engleskog jezika, ocena iz engleskog jezika iz prethodne školske godine

	minimum	maksimum	AS	SD
(1) starost	12.00	15.00	13.22	.909
(2) godine učenja engleskog jezika	6.00	8.00	7.088	.788
(3) ocena iz engleskog jezika iz prethodne školske godine	2.00	5.00	3.77	1.252

Rezultati iz Tabele 1 pokazuju da prosek starosne dobi ispitanika iznosi oko 13 godina.

Prosečan broj godina učenja engleskog jezika u uzorku je oko 7 godina, što znači da je svim ispitanicima engleski jezik prvi strani jezik koji uče od prvog razreda osnovne škole. Ispitanici su proseku imali vrlo dobar uspeh iz engleskog jezika u prethodnoj školskoj godini, što je iznad proseka. Demografski podaci dati u Tabeli 1 pružaju jasniju sliku o ispitanicima koji su učestvovali u ovom istraživanju.

Rezultati istraživanja

Cilj upitnika ISUJ bio je da se sazna kolika je učestalost upotrebe svih grupa strategija, posebno kompenzatornih strategija za učenje engleskog jezika kao stranog kod učenika na nivou osnovne škole. Do podataka o učestalosti korišćenja svih strategija došlo se analizom srednje vrednosti. Rangiranje svih grupa strategija za učenje prema učestalosti korišćenja predstavljeno je u Tabeli 2.

Tabela 2

Rangiranje grupa strategija učenja prema učestalosti korišćenja

Strategije za učenje	učestalost
Metakognitivne strategije	3.44
Društvene strategije	3.12
Kognitivne strategije	2.98
Strategije pamćenja	2.91
Kompenzatorne strategije	2.77
Afektivne strategije	2.67
Ukupna prosečna frekvencija	2.98

Tabelarni prikaz pruža jasnu sliku o učestalosti korišćenja strategija za učenje. Na osnovu prikupljenih i analiziranih podataka može se zaključiti da šestog, sedmog i osmog razreda osnovne škole „Dositej Obradović“ Opovo najviše koriste metakognitivne strategije (AS=3.44) prilikom učenja engleskog jezika kao stranog, a u najmanjoj meri koriste afektivne strategije (AS=2.65). Kompenzatorne strategije se nalaze na pretposlednjem mestu i imaju srednju učestalost upotrebe (AS=2.77). Prema Oksford (1990), upotreba strategija u proseku 3.5 i više smatra se visokom učestalošću upotrebe, srednje vrednosti između 2.4 i 3.5 je srednja učestalost, a vrednost ispod 2.4 je niska učestalost upotrebe strategija. Primenjujući navedenu skalu, u ovom istraživanju sve strategije imaju srednju učestalost upotrebe.

Kako je glavni cilj ovog rada da se istraži upotreba prvenstveno kompenzatornih strategija kako bi se učenicima olakšalo učenje stranog jezika, u daljoj analizi biće detaljnije objašnjene samo kompenzatorne strategije i njihova upotreba.

Treći deo upitnika ISUJ, segment C (C24 - C29), odnosi se na upotrebu kompenzatornih strategija. U Tabeli 3 prikazani su rezultati samo za ovu grupu strategija.

Tabela 3

Minimalne i maksimalne vrednosti, aritmetičke sredine i standardne devijacije odgovora ispitanika na pitanja iz upitnika (Segment C-Kompenzatorne strategije)

	minimum	maksimum	AS	SD
Segment C-Kompenzatorne strategije	6.00	30.00	16.66	5.2336

Rezultati iz Tabele 3 pokazuju da u segmentu koji proverava upotrebu kompenzatornih strategija u rasponu od minimalnih 6.00 do maksimalnih 30 bodova prema Likertovoj skali procene ispitanici imaju u proseku 16.66 bodova.

U Tabeli 4 prikazano je svih šest kompenzatornih strategija ponaosob i na osnovu rezultata se vidi sa kojim tvrdnjama prema Likertovoj skali ispitanici pokazuju najveću (maksimalna vrednost =5), a sa kojim najmanju saglasnost (minimalna vrednost =1). Za svaku kompenzatornu strategiju ponaosob urađena je deskriptivna statistika (M—aritmetička sredina i σ —standardna devijacija).

Tabela 4

Aritmetičke sredine i standardne devijacije odgovora ispitanika na pitanja iz upitnika (Segment C: Kompenzatorne strategije)

Kompenzatorne strategije ASSD			
(1) C24. Pogađam značenja kako bih razumeo/la nepoznate reči na engleskom jeziku.	(2) 3.011	(3) 1.156	
(2) C25. Kada ne mogu da se setim neke reči na engleskom jeziku, koristim mimiku.	(3) 2.477	(4) 1.282	
(3) C26. Izmišljam nove reči kada ne znam odgovarajuće reči na engleskom jeziku.	(4) 2.211	(5) 1.311	
(4) C27. Čitam na engleskom jeziku bez toga da potražim svaku novu reč.	(5) 2.833	(6) 2.247	
(5) C28. Pokušavam da pogodim šta će osoba sa kojom razgovaram sledeće reči na engleskom jeziku.	(6) 2.733	(7) 1.355	
(6) C29. Ako ne mogu da se setim odgovarajuće reči na engleskom jeziku, upotrebim reč ili frazu koja ima slično značenje.	(7) 3.4	(8) 1.197	

Na osnovu dobijenih rezultata iz Tabele 4 može se videti da ispitanici pokazuju najveću saglasnost sa tvrdnjom **Ako ne mogu da se setim odgovarajuće reči na engleskom jeziku, upotrebim reč ili frazu koja ima slično značenje** (AS=3.4). Kada dođe do prepreke u razumevanju, učenici pribegavaju korišćenju sinonima. Međutim, nijedna strategija nema srednju vrednost veću od 3.5, što ukazuje na to da se nijedna kompenzatorna strategija nema visoku učestalost upotrebe. Najmanju saglasnost pokazali su sa sledećom tvrdnjom: **Izmišljam nove reči kada ne znam odgovarajuće reči na engleskom jeziku** (AS=2.21). Navedena strategija ima srednju vrednost nižu od 2.4, što ukazuje na to da ima nisku učestalost upotrebe.

Vrednosti standardne devijacije za svaku kompenzatornu strategiju ponaosob veće su od +1, a najveća je za petu strategiju ($\sigma=1.355$).

Diskusija i pedagoške implikacije

Opšta hipoteza da učenici šestog, sedmog i osmog razreda osnovne škole nekoriste u velikoj meri kompenzatorne strategije za učenje engleskog jezika kao stranog potvrđena je. Posebna hipoteza bila je da se kompenzatorne strategije najmanje koriste, što nije potvrđeno. Naime, kompenzatorne strategije (AS=2.77) se u tabeli nalaze na pretposlednjem mestu, pre afektivnih strategija (AS=2.67) koje se najmanje koriste, ali obe vrste strategija imaju srednju učestalost upotrebe u rasponu između 2.4 i 3.5.

Učenici do sada nisu imali eksplicitnu obuku o upotrebi strategija, te se zaključuje na osnovu rezultata da učenici nisu upoznati sa strategijama za učenje, među

kojima su i kompenzatorne strategije, niti sa načinom na koji im one mogu pomoći u savladavanju gradiva, odnosno u nadoknađivanju znanja.

Prema tome, ovo istraživanje predstavlja primer dijagnostičkog sredstva koje može da bude korisno kao smernica za dalje planiranje rada u cilju poboljšanja samog nastavnog procesa učenja stranog jezika. Stoga se upitnik ISUJ preporučuje nastavnicima kako bi utvrdili trenutno stanje u svom odeljenju.

Rezultati takođe pokazuju da učenici najmanje koriste šestu kompenzatornu strategiju koja se odnosi na izmišljanje novih reči kada učenici ne znaju odgovarajuće reči na engleskom jeziku. Moguće objašnjenje za ovakav rezultat je nedovoljno jasna tvrdnja, odnosno pretpostavka je da učenici nisu znali da ona podrazumeva tvorbu novih reči umesto postojećih kako bi se neki pojam označio.

Sledeći korak bi trebalo da bude upoznavanje učenikâ sa svim kompenzatornim strategijama kako bi od najranijeg uzrasta naučili kako da savladaju prepreku sa kojom se susretnu prilikom korišćenja stranog jezika. Kada učenici znaju kako da nadoknade svoj nedostatak znanja stvorice naviku i strategija će postati automatizovana. Učenici će da nauče kako da koriste strategije u različitim kontekstima unutar učionice i izvan nje, čime postaju sve samostalniji i uspešniji. Kako je osnovna škola mesto na kojem učenje počinje, od izuzetne je važnosti upravo tu sprovesti eksplicitnu obuku o kompenzatornim strategijama i tako postaviti temelje za dalje razvijanje i napredovanje na ovom polju. Mnogi istraživači i teoretičari zalažu se za podučavanje učenika strategijama za učenje jezika tako što se strategije mogu integrisati u nastavu, mogu da predstavljaju poseban kurs (O'Malley i Chamot, 1990: 152), a mogu da se uče i uvežbavaju prilikom određenog jezičkog zadatka (Oxford, 1990: 202-203).

Zaključak

Savremena nastava podrazumeva razvoj strateške kompetencije kod učenika. Iz tog razloga je neophodno steći uvid u to koje strategije primenjuju učenici na nivou osnovne škole. Cilj utvrđivanja repertoara strategija za učenje stranog jezika u ovom istraživanju bio je da se utvrdi učestalost korišćenja kompenzatornih strategija, kao i ostalih grupa strategija za učenje. Pojašnjena je slika o učestalosti upotrebe svake kompenzatorne strategije ponaosob na nivou osnovne škole.

Rezultati ovog istraživanja pokazuju da kod učenika šestog, sedmog i osmog razreda osnovne škole postoji srednja učestalost upotrebe kompenzatornih strategija, a strategija koja se najviše upotrebljava je upotreba sinonima.

Škola mora u potpunosti da napusti tradicionalna shvatanja i da učeniku prepusti odgovornost za sopstveno učenje u kojem strategije za učenje jezika, među kojima su i kompenzatorne strategije, imaju veliku ulogu. Cilj je stvoriti samostalnog učenika koji je stekao stratešku kompetenciju i koji je na ranom uzrastu naučio kako da uči.

Bojana R. Crnogorac Stanišljević

USING COMPENSATION STRATEGIES IN TEACHING ENGLISH AT
PRIMARY-SCHOOL LEVEL

Abstract

Compensation strategies belong to the group of learning strategies that facilitates students to overcome the limitations they encounter while learning a foreign language. Therefore, the aim of this quantitative research is to determine to what extent the students of the sixth, seventh and eighth grade of primary school use compensation strategies for learning English as a foreign language. The research was carried out at the beginning of the second semester of the school year 2016/2017 on the sample of 90 students of the sixth, seventh and eighth year of the primary school “Dositelj Obradović” in Opovo. The standardized questionnaire Strategy Inventory for Language Learning (SILL) designed by Rebecca Oxford (Oxford, 1990) was used for data collection. The research data was analyzed by quantitative method, and the obtained results show that the students of the sixth, seventh and eighth grade of primary school use compensation strategies with average value of 2.77, which represents medium frequency of use. The paper points out the importance of using compensation strategies in teaching English at the primary school level. Pedagogical implications of the paper refer to training students to use compensation strategies so as to satisfy the general objective of teaching English, i.e. achieve communicative competence.

Key words: compensation strategies, English, primary school

Literatura

- Baily, C. A. (1996). Unobtrusive computerized observation of compensation strategies for writing to determine the effectiveness of strategy instruction. In R. Oxford (Ed.), *Language learning strategies around the world: Cross cultural perspectives* (pp.141-150). Honolulu: University of Hawai'i.
- Bedell, D. & Oxford, R.L. (1996). Cross-cultural comparisons of language learning strategies in the People's Republic of China and other countries. In R. Oxford (Ed.), *Language learning strategies around the world: Cross cultural perspective* (pp.47-60). Honolulu: University of Hawai'i.
- Cabrejas-Peñuelas, A.B. (2012). The Compensation Strategies of an Advanced and a Less Advanced Language Learner: A Case Study. *Theory and Practice in Language Studies*, 2(7), 1341-1354.
- Chang, C. (2010). *Language learning strategy profile of English as foreign language learners in Taiwan: A comparative case study*. Crane Publishing Co., Ltd.

- Crnogorac-Stanišljević, B. (2018). Kompenzatorne strategije u razvijanju jezičke veštine slušanja u nastavi engleskog jezika - kvalitativno istraživanje. *Metodički vidici*, 9, 249-264.
- Ćirković- Miladinović, I. (2012). Primena afektivnih strategija za učenje stranog jezika na nematičnim fakultetima. U: B. Radić-Bojanić (ur.), *Strategije i stilovi u nastavi engleskog jezika (73-90)*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Dörnyei, Z. (2005). *The Psychology of the Language Learner: Individual Differences in Second Language Acquisition*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Fazeli, S.H. (2012). The Role of Personality Traits in the Choice and Use of the Compensation Category of English Language Learning Strategies. *Indian Journal of Science and Technology*, 5(6), 2938-2944.
- Karbalaei, A. and Taji, T.N. (2014). Compensation Strategies: Tracking Movement in EFL Learners' Speaking Skills. *Gist Education and Learning Research Journal*, 9, 88-102.
- Kim, Y. M. (1995). The effect of gender and learning context on the use of language learning strategies. *English Teaching*, 50(2), 331-345.
- Kostić-Bobanović, M. & Ambrosi-Randić, N. (2008). Language learning strategies in different English as a foreign language education levels. *Druš. istraž. Zagreb*, 17 (1-2) (93-94), 281-300.
- Lee, K. R. & Oxford, R. (2008). Understanding EFL Learners' Strategy Use and Strategy Awareness. *Asian EFL Journal*, 10(1), 7-32.
- Liu, H. J., & Chang, C. H. (2013). A study on language learning strategy use and its relation to academic self-concept: The case of EFL students in Taiwan. *Journal of Language Teaching and Research*, 4(2), 260-268.
- Magno, C. (2010). Korean students' language learning strategies and years of studying of English as predictor of proficiency in English. *TESOL Journal*, 2, 39-61.
- Margolis, D. (2001). Compensation Strategies by Korean Students. *The PAC Journal*, 1(1), 163-174.
- O'Malley et al. (1985). Learning strategies used by beginning and intermediate ESL students. *A Journal of Research in Language Studies*, 35/O'Malley, J. M. i Chamot, A. U. (1990). *Learning Strategies in Second Language Acquisition*. New York: Cambridge University Press.
- Oxford, R. (1990) *Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know*. Boston, MA: Heinle & Heinle Publishers.
- Oxford, R., Lavine, R. & Crookall, D. (1989). Language learning strategies, the communicative approach and their classroom implications. *Foreign Language Annals*, 22/1, 29-39.
- Pilipović, V. i Glušac, T. (2015). Uzrast kao faktor u izboru strategija učenja engleskog jezika u osnovnoj školi. *Nastava i vaspitanje*, 64 (2), 343-356.
- Pilipović, V. i Glušac, T. (2017). „Kritični period” u izboru strategija za učenje stranog jezika. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini*, XLVII(1)/2017, 149-167.

- Rigney, J.W. (1978). *Learning Strategies: A Theoretical Perspective*. Academic Press, New York.
- Radić-Bojanić, B. (2013). *Strategije za razumevanje metaforičkog vokabulara*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Rogulj, J. (2016). *Odnos između ličnosti, strategija učenja, strategija poučavanja i znanja engleskoga jezika* (neobjavljena doktorska disertacija). Zagreb: Filozofski fakultet.
- Rubin, J. (1975). What the “Good Language Learner” Can Teach Us. *TESOL Quarterly*, 9 (1), 41–51.
- Sahib, S.M.A. (2016). Compensation Strategies Used by EFL Learners in Speaking and Listening Skills. *Journal of University of Thi-Qar*, 11(1), 31-42.
- Sladoje-Bošnjak, B., Vujević, V., Babić, M. (2016). Povezanost različitih strategija učenja engleskog jezika. *Nova škola*, XI (2), 16-28.
- Stern, H.H. (1992). *Issues and options in language teaching* (edited posthumously by Patrick Allen & Birgit Harley). Oxford: Oxford University Press.
- Taheri, A.A., Davoudi, M. (2016). The Use of Compensation Strategies in the Iranian EFL Learners’ Speaking and its Relationship with Their Foreign Language Proficiency. *Journal of Education and Practice*, 7(9), 165-179.
- Tajeddin, Z., Alemi, M. (2010). Less proficient vs. more proficient L2 learners’ preferences for compensation strategies: L1-based, L2-based, and non-linguistic.
- LiBRI. Linguistic and Literary Broad Research and Innovation*, 1 (2), 48-55
- Tarone, E. (1981). Some Thoughts on the Notion of Communication Strategy. *TESOL Quarterly* 15/Vethamani, M.E., Manaf, U.K.A., Akbari, O. (2010). Students’ Use of Modal in their Written Work: Compensation Strategies and Simplification Features. *SLLT (Studies in Languages and Language Teaching* 14(2), 13-26.
- Weinstein, C. E., Mayer, R. E. (1983). The Teaching of Learning Strategies, *Innovation Abstracts*, 5 (32), 1–4.
- Wenden, A., Rubin, J. (eds.). (1987). *Learner Strategies in Language Learning*. Eaglewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Williams, M & Burden, R. (1997). *Psychology for language teachers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wu, Y.-L. (2008). Language learning strategies used by students at different proficiency levels. *Asian EFL Journal*, 10(4), 75-95.
- Zarei, A. A., & Elekaei, A. (2013). The effect of attitude on L2 learners’ choice of compensation & meta-cognitive strategies. *International Journal of Applied Linguistics & English Literature*, 2(1), 350-356.